

Spor yapan ve yapmayan otizmlı çocukların problem davranışlarının ebeveyn gözünden incelenmesi**Engin VURAL¹ , Tuba Fatma KARADAĞ² **¹Muş Alparslan Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Muş, Türkiye²Muş Alparslan Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Muş, Türkiye

Araştırma Makalesi/Research Article		DOI: 10.70736/ijoess.541
Gönderi Tarihi/ Received:	Kabul Tarihi/ Accepted:	Online Yayın Tarihi/ Published:
20.03.2025	26.08.2025	15.09.2025

Öz

Bu çalışmanın amacı spor yapan ve yapmayan otizmlı çocuklara sahip ebeveynlerin problem davranışlara dair görüşlerinin incelenmesidir. Çalışmaya gönüllü olarak 8'i kadın 6'sı erkek olmak üzere toplam 14 ebeveyn katılmıştır. Veriler katılımcının oluşturduğu kişisel bilgi formu ve alanında uzman olan altı akademisyenden görüşler alınarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile Zoom üzerinden görüşmeler ile toplanmıştır. Toplanan veriler MAXQDA 24 programında içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonucunda 5 ana tema 25 alt tema ve 163 kod elde edilmiştir. Spor yapan otizmlı çocuklara sahip olan ebeveynlerin çocuklarının spor yapmaları sonucu problem davranışlarında azalmalar olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır. Spor yapan otizmlı çocukların bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerinde yüksek oranda gelişme olduğu belirtilmiştir. Spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynleri, çocuklarında problem davranışların varlığını, bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerde gelişim eksikliklerini dile getirmiş; spor yapmaları durumunda ise bu problem davranışların azalabileceğini ve ilgili becerilerde olumlu gelişmeler yaşanabileceğini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, spor yapan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerine kıyasla, çocuklarının problem davranışlarında azalma görüldüğünü ve bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerinde gelişim sağlandığını ifade ettikleri belirlenmiştir. Otizmlı çocukların ücretsiz olarak fiziksel aktivitelere ve spora katılımını sağlayacak tesislerin sayısının artırılması gerektiği önerilmektedir. Bu alanda gerçekleştirilecek deneysel çalışmaların literatüre daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynler, otizmlı çocuklar, problem davranışlar.***The examination of problem behaviors of autistic children who do sports and those who do not from the perspective of parents*****Abstract**

The purpose of this study is to examine the perspectives of parents of children with autism regarding problem behaviors, considering whether their children engage in sports. A total of 14 parents, including 8 women and 6 men, voluntarily participated in the study. Data were collected through interviews conducted via Zoom, using a semi-structured interview form designed based on a personal information form completed by the participants and feedback from six field experts. The data were analyzed using content analysis in MAXQDA 24 software. As a result of the analysis, 5 main themes, 25 sub-themes, and 163 codes were identified. It was determined that parents of children with autism who engage in sports reported a decrease in problem behaviors. It has been stated that children with autism who participate in sports show improvements in cognitive, physical, and social skills. Parents of children with autism who do not engage in sports reported the presence of problematic behaviors and deficiencies in cognitive, physical, and social skill development. They expressed that participation in sports could potentially reduce these problematic behaviors and lead to positive improvements in the aforementioned skills. In conclusion, it was determined that parents of children with autism who engage in sports report a reduction in their children's problematic behaviors and improvements in their skills compared to parents of children with autism who do not participate in sports. It is recommended to increase the number of facilities that enable children with autism to participate in physical activities and sports free of charge. It is considered that experimental studies in this field would contribute more significantly to the literature.

Keywords: Children with autism, parents, problem behaviors.**Sorumlu Yazar/ Corresponded Author:** Engin VURAL, E-posta/ e-mail: enginvural06@gmail.com

GİRİŞ

Engel, kişinin çevresine adaptasyon yeteneğinin yetersizliğini ifade etmektedir. Bu durum, bireyin engeli dolayısıyla çevresel etmenlerle olan etkileşiminde yaşadığı zorlukları kapsamaktadır. Engel, sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel faktörlerle de ilişkili olarak, bireyin yaşam kalitesini etkileyen önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir (Ataman, 2005). Engellilik, bireyin bir bozukluk veya eksiklik nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel etmenlere bağlı olarak üstlenmesi gereken rollerin sınırlanması veya bu rollerin yerine getirilememesi durumunu ifade eder (Özer, 2005). Engellilik, bireyin belirli bir etkinliği gerçekleştirme kapasitesinin sınırlanmış olması durumudur. Bu sınırlılık, hareket etme ve iletişim kurma gibi becerilerdeki yetersizlikleri içerebilmektedir (Afacan, 2020).

Çocuklarda gözlenen birçok gelişim açısından bozukluk vardır bunlardan en sık rastlanan Otizmdir. Otizm, algısal bozukluklara yol açan organik bir rahatsızlık olup, kökeni Yunanca “autos” kelimesine dayanmaktadır. Bireylerin çevrelerini farklı şekillerde algılaması ve bu algıların beyinde farklı şekillerde yorumlanması, davranışsal farklılıklara neden olur; bu durum otizm olarak adlandırılmaktadır (Güneş, 2005). Otizm spektrum bozukluğu (OSB), tekrarlayan veya olağandışı davranışlar, kısıtlı ilgi alanları ve sosyal iletişim ile etkileşimde yaşanan zorluklarla tanımlanan çok yönlü bir nörogelişimsel bozukluktur (Masi ve ark., 2017). Otistik bireylerin yaklaşık %70’inde zekâ geriliği görülmekte olup, bu durum en yaygın komorbid özelliklerden biridir. Zekâ bölümü (ZB) 70-85 puan aralığında olan bireyler yüksek fonksiyonlu otizm, bu puanın altında kalanlar ise düşük fonksiyonlu otizm kategorisine dahil edilmektedir (Doğangün, 2008). Otizmin etiyojisi ve semptomlarının değişkenliği, genetik ve çevresel birçok faktöre bağlı olarak farklılık gösterebilir. Bu değişkenlik nedeniyle semptomların şiddeti bireyler arasında farklılık arz edebilmektedir. Otizmin oluşumunda genetik faktörlerin %40-90 oranında etkili olabileceği, ayrıca neonatal hipoksi, gestasyonel diyabet, gebelikte valproat kullanımı, babanın 50 yaşın, annenin ise 40 yaşın üzerinde olması, erken doğum, anne obezitesi ve folik asit alımı gibi unsurların OSB gelişiminde rol oynayabileceği ifade edilmektedir (Lord ve ark., 2020). Otizm, yaşamın başlangıç aşamalarında ortaya çıkan ve ömür boyu devam eden, sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişim alanlarında gecikme ve anormalliklerle karakterize edilen nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Nadir görülmesine rağmen, bu durum birey ve ailesinin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Otistik sendrom, çeşitli edinsel ve gelişimsel etkenlere bağlı olarak, 3 yaşından önce çocuklarda görülen, sözel ve sözel olmayan iletişim, sembolik etkinlik, oyun ve sosyal ilişkilerde bozukluklar ile stereotipik davranışlarla tanımlanan bir bozukluktur (Aydın, 2008).

Gastrointestinal sistem (GİS) fonksiyon bozuklukları ve otoimmün süreçlerin OSB gelişiminde rol oynayabileceği ifade edilmektedir (Cekici & Sanlier, 2019). Özellikle semptom farklılıklarının büyük ölçüde çevresel faktörler tarafından şekillendirilebileceği belirtilmektedir (Karhu ve ark., 2020). Otistik bozukluklar, kız çocuklarına kıyasla erkeklerde üç kat daha sık görülmektedir. 2000 yılından itibaren yapılan bazı araştırmalar, 150 çocukta birinin otistik belirtiler sergilediğini ortaya koymuştur. İngiltere’deki Ulusal Otizm Derneği, 110 çocuktan birinin otizmlı olduğunu kabul etmektedir. Bu artışın sebeplerine dair farklı görüşler bulunmaktadır; bazı araştırmacılar kimyasal kirlilik ve değişen beslenme alışkanlıklarını öne sürerken, diğerleri bozukluğun tanınmasındaki gelişmelerin, hatta çok hafif otistik özellikler gösteren çocukların da bu oranlara dahil edilmesinin etkili olduğunu ifade etmektedir (Özbey, 2009). Otistik bireyleri sosyal iletişimde karşılaştıkları güçlükler doğrultusunda dört ana grupta kategorize etmiştir. İlk grup, “mesafeli grup” olarak adlandırılan, otistik bireylerin büyük bir kısmını içermekte; bu bireyler göz teması kurmaktan kaçınmakta, diğer insanlara ilgisiz kalmakta ve yalnızca isteklerinin yerine getirilmesi amacıyla iletişim kurmaktadır. İkinci grup, en az yaygın olan “edilgen grup”; bu grup, sosyal etkileşimde zorluk çekmesine rağmen oyunlara kısmen katılım gösterebilir. Üçüncü grup, “etkin fakat garip” olarak tanımlanmaktadır; bu grup üyeleri, akranlarıyla etkileşimde bulunmaktan kaçınsa da diğer bireylerle iletişim kurmakta, ancak bu iletişimi yalnızca kendi taleplerini iletmek amacıyla gerçekleştirmektedirler. Dördüncü ve son grup “aşırı resmi grup”; bu bireyler eğitim yoluyla kazandıkları becerileri kullanarak sosyal ilişkiler başlatabilir, ancak derin bir bağ kurmakta, esprileri anlamakta ve karşılıklı sohbeti sürdürebilmekte zorluk yaşamaktadırlar. Otistik çocuklarda sosyal etkileşim bozuklukları, farklı biçimlerde kendini göstermektedir (Wing, 2015). Otizmlı çocuklardaki problem davranışlara örnek vermek gerekirse ilk olarak sınırlı ve tekrarlayıcı davranışlar, belirgin bir işlevsellik taşımayan, motor, sözel ya da her iki biçimde ortaya çıkan, nesne ile ya da nesnesiz sergilenen, basit ya da karmaşık eylemler olarak tanımlanmaktadır. Bu tür davranışlar, bireylerin çevreleriyle olan etkileşimlerinde tekrar eden ve genellikle amaçsız görülen hareketler olarak belirginleşmektedir (Yücesoy-Özkan, 2021). Kendine zarar verici davranışlar, bireyin kendi bedenine yönelik olarak gerçekleştirdiği, fiziksel yaralanmalara veya doku hasarına yol açabilecek eylemlerdir. Bu davranışların biçimi, süresi ve yoğunluğu, her otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireyde farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, kendine zarar veren davranışlar, bireyin özelliklerine ve durumuna göre değişiklik arz edebilir (Didden ve ark., 2012). Saldırgan davranışlar, bireylerin diğer kişilere veya nesnelere yönelik olarak motor, sözel ya da her iki türde gerçekleştirdikleri,

çevreye veya başkalarına zarar veren eylemler olarak tanımlanmaktadır. Bu tür davranışlar, bireyin sosyal etkileşimlerinde olumsuz sonuçlara yol açabilir ve çeşitli şekillerde kendini gösterebilir (Farmer & Aman, 2011). Etkinliği kesintiye uğratan davranışlar, bireyin o anda gerçekleştirmekte olduğu aktiviteyi engelleyen, motor, sözel ya da her iki türde sergilenen eylemler olarak tanımlanabilir. Bu davranışlar, bireyin mevcut etkinliklerine olumsuz etkilerde bulunarak dikkat dağınıklığına veya sürecin durmasına neden olabilir (Schilling & Swartz, 2004). Alışılmışın dışında yeme davranışları, bireylerin belirli yiyecekleri sürekli tercih etmesi, az miktarda beslenmesi, farklı dokulara, kokulara veya renklere sahip yiyecekleri reddetmesi, yeni gıdaları tatmaktan kaçınması, her zaman aynı yolla yemek yemesi, yenilebilir olmayan nesneleri yeme (pika), kendini kusturma ya da yediklerini tekrar boğazına ve yemek borusuna getirme gibi eylemleri içermektedir (Matson & Fodstad, 2009). Güncel epidemiyolojik veriler, dünya genelinde OSB insidansının 1/100'den daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Bougeard ve ark., 2021). Türkiye'deki prevalansı net olarak bilinmemekle birlikte, İstanbul'da gerçekleştirilen bir araştırmada her 117 çocuktan 1'inde OSB tespit edilmiştir (Oner & Munir, 2020). Otizmlı çocukların problem davranışlarının tamamen ortadan kalkması oldukça zordur. Ancak bu durumu olabildiğince azaltmaya yönelik bazı etkenlerin var olabileceği aşikardır.

Bu çalışmanın amacı, spor yapan ve yapmayan otizmlı çocukların problem davranışlarının ebeveyn görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Spor yapan otizmlı çocukların problem davranışlarında, spor yapmayanlara kıyasla azalma olabileceğinin ebeveyn görüşleriyle ortaya konması, konuya yönelik bilimsel bilgi birikimi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, bu çalışmanın ilgili alandaki sınırlı araştırmalar nedeniyle literatürdeki boşluğu doldurarak gelecekteki araştırmalara katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu modelde, araştırmacı çevresindeki ortamı gözlemleyerek, notlar, fotoğraflar, ses ve video kayıtları ile yazılı veya sözlü kaynakları ve dokümanları toplayıp analiz ederek çalışmayı sonuçlandırır (Creswell, 2023). Nitel araştırmaya ilişkin tanımlarda ortak amaç, insan davranışını ve bu davranışın gerçekleştiği bağlamı derinlemesine anlamayı hedefleyen kapsamlı bir perspektif sunmaktır. Nitel araştırma yöntemleri kapsamında beş farklı yaklaşım bulunmaktadır. Nitel araştırma geleneği içerisinde kültürel analiz, fenomenoloji (olgubilim), kuram inşası, vaka çalışması ve eylem araştırması yer almaktadır. Bu araştırmada, fenomenoloji deseni uygulanmıştır. Fenomenolojik çalışmalarda veri kaynaklarını, incelenen olguyu deneyimlemiş ve bu deneyimi ifade edebilen ya da yansıtabilen bireyler veya topluluklar oluşturur (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Fenomenoloji deseninde, araştırmacılar, katılımcıların paylaşımlarını esas alarak araştırma amacına uygun veriler topladıkları için, katılımcıların sunduğu sözlü ve yazılı metinlerden faydalanmaktadır (Kocabıyık, 2015). Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış mülakat yöntemlerinin birleşimini içeren bir görüşme türüdür. Bu tür mülakatlarda, araştırmacı önceden hazırlamış olduğu soruları belirli bir sırayla katılımcıya iletir ve katılımcının bu sorulara istediği derinlikte yanıt vermesine imkân tanır (Batu, 2000). Nitel analizlerde, belirlenen aşamalar sistematik bir şekilde takip edilerek, bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler üzerinden öncelikle içerik analizi yapılmıştır. Bu analiz sürecinde, verilerden kodlar elde edilmiş ve bu kodlardan ana temalar ile alt temalar belirlenmiştir. Elde edilen betimsel veriler çerçevesinde, katılımcılarla yapılan görüşmelerden doğrudan alıntılar yapılarak bulgular okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca, nitel araştırmalarda veri toplama araçlarının doğası, veri kaynaklarının kısıtlılığı ve analizlerin niteliği nedeniyle, örneklem büyüklüğü genellikle sınırlı kalmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu çalışmanın yapılabilmesi için tüm etik kurallara uyularak, Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafınca gerekli etik kurul izni alınmıştır (Evrak tarihi ve sayısı: 27.12.2024-175366, Toplantı sayısı:16 ve Karar sayısı: 82).

Araştırma grubu (evren-örneklem)

Araştırmanın örneklemini Antalya ilindeki otizm spektrum sendromu olan çocuklara sahip ebeveynler içerisinde kolayda örneklem seçimi ile belirlenerek 14 gönüllü katılımcı oluşturmuştur. Bu yöntemde olabildiğince dürüst cevaplar almak ve farklı görüşlerin bir arada bulunması hedeflenmektedir. Kolayda örnekleme, araştırmacının yargısına dayanarak evrenden tesadüfi bir seçim yapılmaksızın belirlenen örneklem grubunu ifade eden bir tesadüfi olmayan örnekleme tekniğidir. Kolayda örnekleme yönteminde veriler, evrenden en erişilebilir, hızlı ve maliyet açısından en verimli biçimde elde edilir. (Malhotra, 2004; Aaker ve ark., 2008; Zikmund, 1997).

Tablo 1. Araştırmaya katılan ebeveynlerin özelliklerine ilişkin bilgiler

Değişken	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	8	57,1
	Erkek	6	42,9
Yaş	25-35	1	7,1
	36-45	11	78,6
	46-55	2	14,3
	İlköğretim	5	35,7
Eğitim Durumu	Ortaöğretim	5	35,7
	Lisans	4	28,6

Değişken	Gruplar	N	%
Gelir Durumu	0-17.000 TL	4	28,6
	17.001-30.000 TL	6	42,9
	30.001-45.000 TL	3	21,4
	45.001 TL ve üzeri	1	7,1
Otizmlı Çocukların Spor Yapma Süreleri	Hiç Spor Yapmayan	7	50,0
	1-3 Yıl	2	14,3
	3-5 Yıl	2	14,3
	5 Yıl ve üzeri	3	21,4
	Toplam	14	100

Tablo 1’deki verilere bakıldığında katılımcı ebeveynlerin 8’inin (%57,1) kadın olduğu ve 6’sının (42,9) erkek olduğu saptanmıştır. Yaş değişkenlerine göre 1 katılımcının (%7,1) 25-35 yaş aralığında olduğu, 11 katılımcının (%78,6) 36-45 yaş aralığında olduğu, 2 katılımcının (%14,3) 46-55 yaş aralığında olduğu saptanmıştır. Katılımcılardan 5’inin (%35,7) İlköğretim mezunu, 5’inin (%35,7) Ortaöğretim mezunu, 4’ünün (%28,6) Lisans mezunu olduğu saptanmıştır. Katılımcılardan 4’ünün (%28,6) 0-17.000 TL, 6’sının (%42,9) 17.001-30.000 TL, 3’ünün (%21,4) 30.000-45.000 TL, 1’nin (%7,1) 45.001 TL ve üzerinde gelirin dolduğu saptanmıştır. Katılımcıların Otizmlı çocuklarının spor yapma sürelerine bakıldığında 7’sinin (%50) hiç spor yapmayan, 2’sinin (%14,3) 1-3 yıl aralığında spor yaptığı, 2’sinin (%14,3) 3-5 yıl aralığında spor yaptığı, 3’ünün (%21,4) 5 yıl ve üzeri spor yaptığı saptanmıştır.

Veri toplama araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve spor yapan ve yapmayan otizmlı çocukların problem davranışlarındaki varsa gelişme veya farklılıkları ortaya koyabilecek yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun geliştirebilmesi için iki farklı devlet üniversitesine mensup özel eğitim alanında uzman olan iki akademisyenden, iki farklı devlet üniversitesine mensup engellilerde egzersiz alanında uzman üç akademisyenden görüşler alınmıştır. Taslak şekli ile hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki ifadeler uzmanların uygun/uyun değil şeklindeki görüşleri alınarak ifadeler üzerinde revize işlemler yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu görüşmeye hazır duruma getirilerek oluşturulmuştur. Spor yapan ve yapmayan otizmlı çocukların problem davranışlarının incelenmesi için ebeveynlerine cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu ve çocuklarının spor yaptıkları yıl sayısına ilişkin sorular kişisel bilgi formu kapsamında araştırmacı tarafından literatür taranarak geliştirilmiştir. Spor yapan ve yapmayan otizmlı çocukların problem davranışlarının incelenmesini amaçlayan araştırmada araştırmacı literatür taraması yaparak görüşmenin amacına uygun yarı yapılandırılmış görüşme formunu alan uzmanlarının görüşlerini alarak geliştirmiştir. Alan uzmanları tarafından alınan

görüşler doğrultusunda görüşme formuna son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda 7 ana soruya eşlik eden 7 sondaj soru ile 14 soruya yer verilmiştir.

Verilerin toplanması/işlem yolu

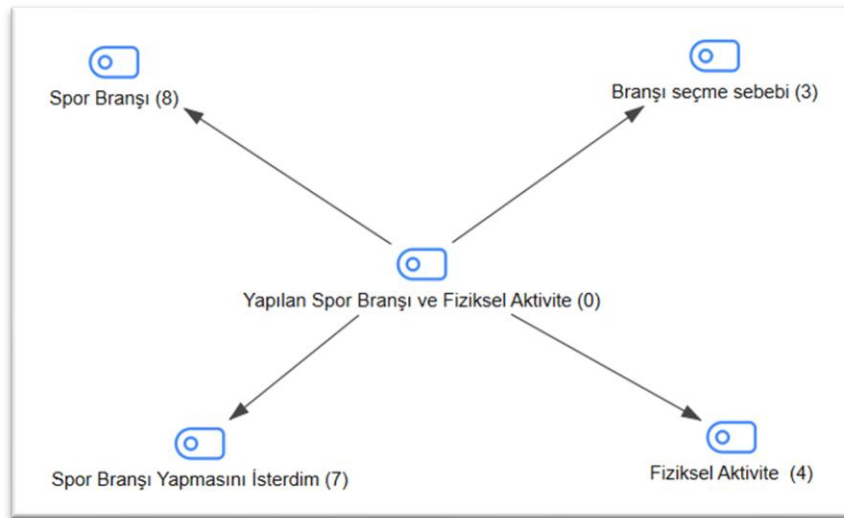
Veriler, nitel araştırma yöntemi ve yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak çevrimiçi ortamda tüm katılımcılardan gerekli izinler alınarak toplanmıştır. Görüşmeler, araştırmacı ile katılımcıların yüz yüze görüşme zorluğu ve zaman tasarrufu gerekçeleriyle Zoom platformu aracılığıyla kaydedilerek gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizi

Araştırmanın verileri, katılımcılardan elde edilen bilgilerle oluşturularak kişisel bilgi formu ve geliştirilen yarı yapılandırılmış mülakat formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmeler katılımcı izni ile kaydedilmiştir. Kişisel bilgi gizliliğinin sağlanması amacıyla katılımcıların isimleri kodlarla ifade edilmiştir. Bu kodlar “K1, K2, ... K14” biçiminde düzenlenmiştir. Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak MAXQDA 24 programında incelenmiştir. MAXQDA 24 programındaki yapılan analizler sonucunda 5 ana tema 25 alt tema ve 163 kod elde edilmiştir. Kod bulutu EK-1 de sunulmuştur. Araştırma verilerinin geçerlilik ve güvenilirliği açısından Kappa testi uygulanmış, çalışmanın bir bölümü alanında uzman farklı bir kodlayıcı tarafından kodlanmıştır. Kappa testi +1 sonucuna yaklaştıkça kodlayıcılar arasındaki uyum ortaya çıkmakta olduğu gerçeği ile sonuç 0.56 olarak bulunmuştur. Bu durumda kodlayıcılar arası uyumun oldukça iyi olduğu söylenebilir.

BULGULAR

Araştırma analizleri MAXQDA 24 programında gerçekleştirilerek içerik analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 5 ana tema 25 alt tema ve 163 kod elde edilmiştir.

Şekil 1. Yapılan fiziksel aktivite ve spor branşları

Aşağıda katılımcı olan ebeveynlerin otizmlı çocuklarının fiziksel aktivite veya spor branşları ile ilgili görüşleri yer almaktadır.

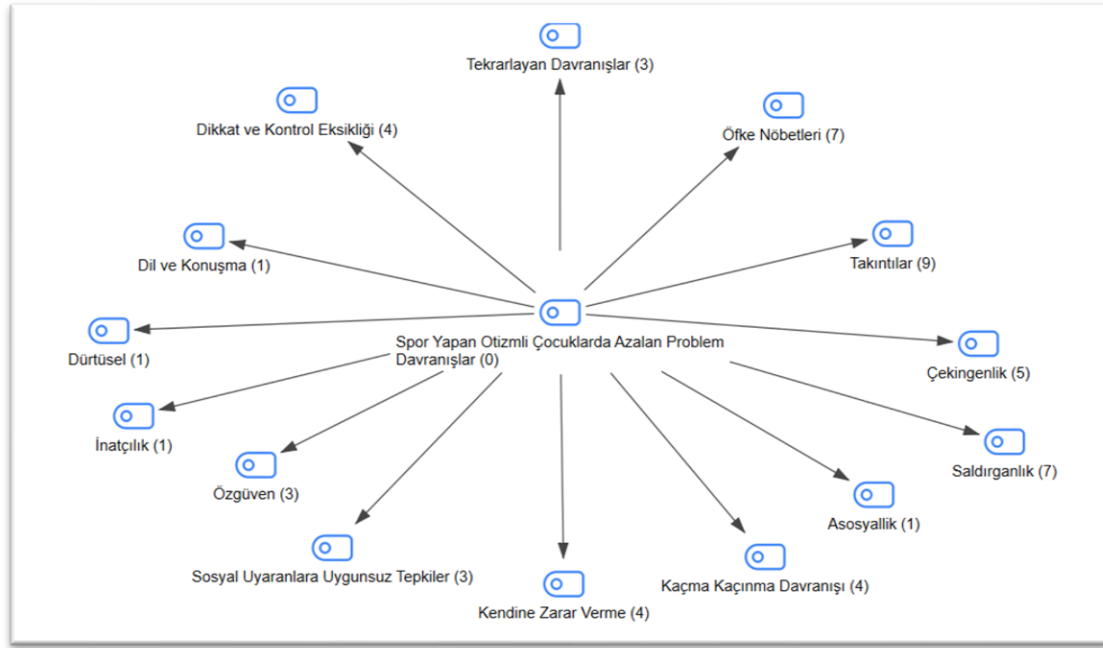
Katılımcı ebeveynlerin otizmlı çocuklarının katılması için seçtikleri spor branşları ve fiziksel aktiviteleri seçme sebeplerine dair görüşleri şu şekilde; *“Basketbol, Pilates, Fitness ve Masa Tenisi yapıyor. Masa Tenisi de biraz daha hani el göz koordinasyonu olsun diye. Hani hocamızın da önerdiği gibi biraz da o yeteneği keşfetti hocamız. O şekilde devam ettik.”* (K1). *“3 yıldır otizmde hareket eğitimi alıyor. Bisiklet sürmesini öğretiyorlar. Koşu bandında yürütüyorlar, denge tahtalarında yürütüyorlar. Parkurlar kurup oralarda yapıyorlar. Spor dalında ilerliyoruz gibi bir şeyimiz yok.”* (K4). *“Atletizm de madalyaları var, Atletizm denge için iyi asıl branşı Atletizmi koşu olarak yaptı. Bölge şampiyonluklarında birincilik aldı. İstanbul’da Masa Tenisi oynadı. Madalyaları var bir de yüzme yapıyor yarışmalar için değil ama yüzmeyi çok seviyor. Üç yaşından beri yüzüyor. Yüzme çok iyi geldiği için yüzmeye gidiyor.”* (K6). *“Masa Tenisi olarak yapıyor.”* (K2). *“Yüzme ve Bisikleti seçtik sevdiği için.”* (K7). *“Ya en çok sevdiği şey spor, Yüzme ve Bisiklet hocam. Ama o da ancak yazları oluyor, kışları pek olmuyor.”* (K10).

Katılımcıların otizmlı çocuklarının 1’inin bisiklet, 1’inin basketbol, pilates, fitness ve masa tenisi, 1’inin atletizm, masa tenisi ve yüzme, 2’sinin yüzme ve bisiklet branşlarında aktif olduğu saptanmıştır. Masa Tenisi branşını seçmelerine sebep olarak el göz koordinasyonunun gelişmesi, atletizm seçmelerinin sebebini denge gelişimi, yüzme ve bisiklet branşlarını seçmelerini ve bazılarının da fiziksel aktiviteleri seçme sebeplerinin ise genel gelişim olduğunu söyledikleri saptanmıştır.

Katılımcıların otizmlı çocuklarının bir spor branşını yapmasını istemesine dair görüşleri şu şekildedir; *“Spor yapmasını isterim hocam çok istiyorum. Göndermek istiyorum da işte para olmayınca gönderemiyorum işte. Basketbol isterdim mesela. Basketbol falan çok seviyor. Öyle gitmek istiyor da işte gönderemediğim için gidemiyor ki çocuk. Yani aslında spor olsun da hangisi olursa olsun fark etmez yeter ki çocuğa spor olsun. Yani o hepsini yapar diye düşünüyorum.”* (K11). *“Bir ara yüzmeye gittiğimiz zaman o problem davranışları biraz söndü. O yüzden yüzmeye gitmesini isterdim devamlı.”* (K4). *“Spor yapmasını isterdim. Yani Voleybol, Yüzme ve Jimnastik olabilirdi.”* (K8).

Katılımcıların, otizmlı çocuklarının spor yapmasını istedikleri ve bunu oldukça faydalı buldukları, ancak ekonomik sebepler nedeniyle çocuklarını düzenli olarak spora yönlendiremedikleri belirlenmiştir. Ayrıca, çocuklarının zaman zaman spor yaptığı dönemlerde

problem davranışlarında azalma gözlemledikleri için sporun sürekliliğini sağlamayı arzu ettikleri saptanmıştır.

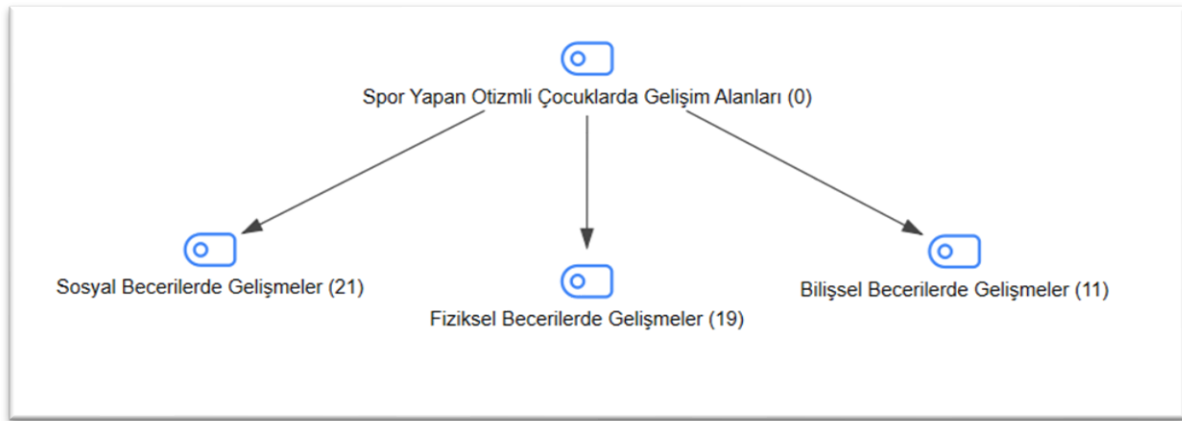
Şekil 2. Spor yapan otizmlı çocuklarda azalan problem davranışlar

Aşağıda katılımcı ebeveynlerin spor yapan otizmlı çocuklarındaki spor yapmaları sonucunda azalan problem davranışları yer almaktadır.

Katılımcıların otizmlı çocuklarının spor yapmaları sonucunda azalan problem davranışlarına dair görüşleri şu şekilde; “Daha çok hocam takıntıları vardı sporla yendik.” (K1). “Mesela çok takıntılı bir çocuk benim çocuğum. Spor merkezine gitmesinin, spor hocalarına gitmesinin çok faydası oldu.” (K3). “Fiziksel aktivite ile hiperaktivitesi ve takıntısı azaldı.” (K5). “Öfke krizleri, takıntılarının azalması önemliydi. Bunları sporla yendi yani öfke nöbetlerini ve takıntıları yendik aslında takıntı bitmiyor ama olabilir. Onları yendik, sporla yendik. Hani öfke de çok ender. Yani iki üç ayda bir, dört ayda bir oluyor o da yine benden kaynaklanıyor bence.” (K6). “Takıntılar, öfke nöbetleri bunlar mesela tabi ki de sürekli bir uğraş içerisinde olduğu için yani hareket eğitiminde bunlar devam etmiyor zaten. Kesinlikle sporla birlikte genel anlamda bir davranış problemlerinde azalma oluyor hocam. Boş durduğu için problem davranış çıkartıyor ortaya.” (K7). “Saldırganlık, kendine zarar verme, konsantrasyon eksikliği, çekingenlik vardı onlar da kalktı artık. Bir de tekrarlayan davranışlar, kaçınma davranışı, duygusal hassasiyet, inatçılık vardı onlarda azaldı. Sosyal uyarılara uyumsuz tepkileri vardı. Onlar da ortadan kalktı. Çok fazla vardı. Şu an %80 %90 azalma oldu.” (K2). “Yani sporun saldırganlığında, kendine zarar vermesinde, kontrol eksikliğinde, çekingenliğinde, tekrarlayan davranışlarında, kaçma, kaçınma davranışlarında, iş birliği

eksikliğinde, inatçılığında, öfke nöbetlerinde, sosyal uyarılara uygunsuz tepkileri gibi bütün problemlerde kesinlikle çok faydalı olduğunu ve azalmaya sebep olduğunu gözlerimle şahit oluyorum. Yüzmede bile çok faydasını gördüm.” (K3). “Aşırı derecede saldırgandı. Spor aktiviteleri başlayınca hocalarla öfke olayı azaldı. Şu anda bitti. Mesela öfkeyi her zaman yaşıyorduk. Haftada üç dört kere yaşıyorduk. Yani her günde yaşıyorduk. Sonra haftada bir kere falan düştü. Daha sonra hiç yani en çok iki ayda bir kere falan olmaya başladı ki çok öfke nöbetleri geçiren bir kızdı. Ama öfke nöbetine çok güzel geldi yani. %70 bayağı bir fark etti. Çünkü öfke nöbetleri falanda azaldı.” (K6). “Çekingenlik vardı. İletişim kurmazdı ama sporla yendi.” (K1).

Katılımcı ebeveynlerin, spor yapan otizmlı çocuklarında yaygın olarak bilinen problem davranışların azaldığını gözlemledikleri belirlenmiştir. Ayrıca, bu duruma şahit olduklarını ve çocukları spora devam ettikçe problem davranışların daha da azalacağını düşündüklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Şekil 3. Spor yapan otizmlı çocuklarda gelişim alanları

Aşağıda katılımcı ebeveynlerin spor yapan otizmlı çocuklarında bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerindeki gelişimlerine dair görüşleri yer almaktadır.

Katılımcıların spor yapan otizmlı çocuklarındaki bilişsel beceri gelişimlerine dair görüşleri şu şekilde; “Bilişsel becerilerin hepsinde sporla gelişme oluyor. Dikkati arttığı için el göz koordinasyonu, kendini verebilme, odaklanma mesela masa başında oturmak istemiyordu çocuk. Mesela 5 dakikadan uzun oturmak istemezken dikkatini verebildiği için artık sporla dikkati düzeldiği için o süre gitgide uzuyor. Bir ders saatine kadar geldi şu anda. Hepsini etkiliyor tabi. Dikkatini verebildiği için sizinle iletişime geçiyor. Konuşmasını etkiliyor. Her alanda etkiliyor. Hepsi birbiriyle çok bağlantılı.” (K3). “Dikkat ve konsantrasyon, problem çözmede, bellek kapasitesindeki artış ummadığım şeyleri yapabiliyor. Hızlı karar verme ve adaptasyon, dil ve sosyal iletişimde çok etkisini gördüm.” (K4). “Spordan sonra dikkat ve

konsantrasyonda, problem çözmede, hafızada, hızlı karar vermede, dil ve sosyal iletişimde çok gelişmeler oldu.” (K5). “İlk kelimelerini 12 yaşında 2 kelime 3 kelime konuşuyor ve ne konuştuğunu anlamıyorduk. Ben anlıyordum ama 12 yaşında spor ve yaşam merkezine verdim. Bu spor aktivitelerine girince konuşması da açıldı. Dilinde de bir düzelme oldu ister istemez. Konuşmasında da en azından ne dediği anlaşıldı. Mesela abla dediğinde ne söylediğini anlayabiliyoruz.” (K6).

Katılımcıların, otizmlı çocuklarının spora başladıktan sonra dil ve konuşma becerileri, dikkat ve konsantrasyonları, problem çözme yetileri ve hafıza gelişimleri üzerinde önemli etkiler gözlemlediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir.

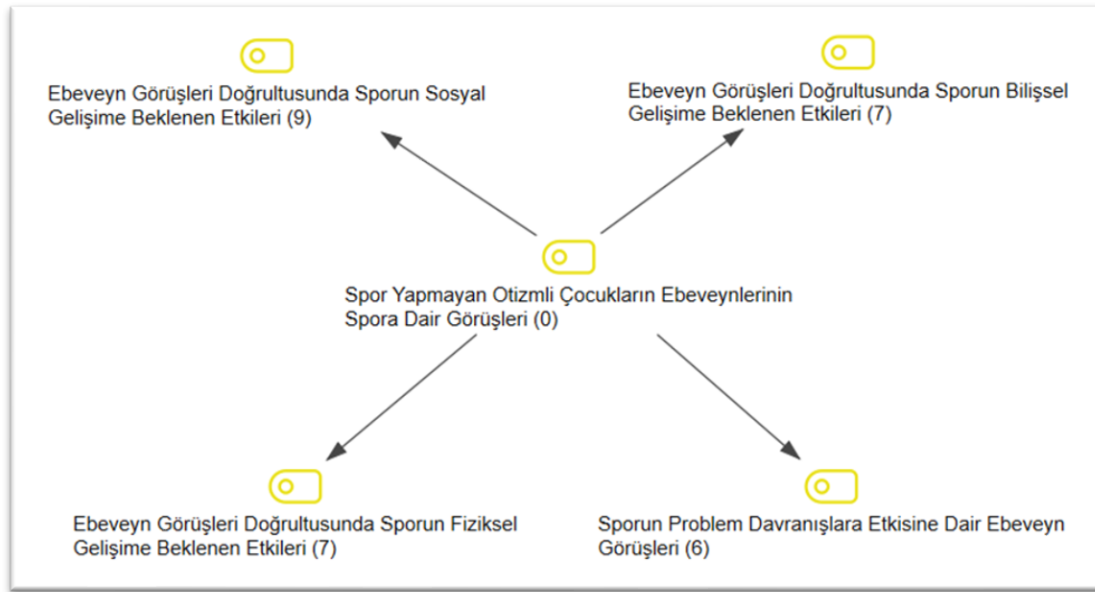
Katılımcıların spor yapan otizmlı çocuklarındaki fiziksel beceri gelişimlerine dair görüşleri şu şekilde; *“Sporla beraber en başta el göz koordinasyonu olarak da mesela bir tepsiyi artık taşıyabiliyor, bir bardağı rahatlıkla dökmeden taşıyabiliyor.” (K1). “Masa tenisi el göz koordinasyonunda çok fazla etki yaptı. Vücut duruşu düzeldi. Şu an hiçbir problemi yok.” (K2). “Fiziksel olarak denge, kas gücü, dayanıklılık, hız ve çeviklik, el göz koordinasyonu bunlarda da gelişmeler var. Kesinlikle onlarda da gelişim var. Artı bağışıklık sistemi de güçleniyor. Çok fazla hasta olurken çok düştü bu oran.” (K3). “El Göz Koordinasyonunda gelişim oldu. Refleks ve reaksiyon hızında oldu. Spor yaptıkça yürüyüşünde de gelişim oldu.” (K4). “El göz koordinasyonu gibi, hızlı ve çevik davranma gibi, esneklik gibi. Denge koordinasyonu, kas ve dayanıklılık gibi hepsinde artma var, ilerleme var. Refleksleri iyi artık.” (K5). “Denge ve koordinasyonu, kas gelişimi, el göz koordinasyonu hepsinde gördüm. Yani ben spora göndermeseydim, aktivitelere göndermeseydim kapalı kalacaktı. Evde kısıtlanacaktı. Hiçbir gelişim göstermeyecekti. Hem ben yıpranacak hem kendi yıpranacaktı. Ben yıpranınca da ona bir şey veremeyecektim. O da bir şey alamayacaktı. Çevremizde sürekli evde olan bir sürü çocuk var. Kapalı çocuk ama bu spor aktiviteler gidince hocaların sayesinde atletizmde koşu koşturdular, masa tenisi oynadılar, yüzme ve diğer aktivite sporları da yaptırdılar. Çok güzel uyumlu oldu. Reflekslerde, reaksiyonlarda hızı gelişti.” (K6).*

Katılımcıların, otizmlı çocuklarının spor yapmalarıyla birlikte özellikle el-göz koordinasyonu, kas gücü, dayanıklılık, denge, hız ve çeviklik gibi fiziksel becerilerinde önemli gelişmeler gözlemlediklerini ve bu gelişmelerin günlük yaşamlarına da yansıdığını ifade ettikleri belirlenmiştir.

Katılımcıların spor yapan otizmlı çocuklarındaki sosyal beceri gelişimlerine dair görüşleri şu şekilde; *“Arkadaşını motive etme yok ama kuralara uymada sosyal sorumlulukta*

iyileşme var.” (K1). “Takım çalışmasında çok fazla gelişim var. Kurallara uyum sağlamada, sosyal sorumlulukta, iletişimde, liderlikte gelişim var. Oyun oynarken pas vermek gibi sosyal bir inisiyatif alabiliyor.” (K2). “Yani sporla empati gelişti. Daha çok sosyal ilişkilerde hani karşılıklı iletişim anlamında kendini ifade edebilme de bunlarda çok fazla etkisi var sporun. Bunlar da çok büyük değişikliklere sebep oluyor. Hani çatışma çözme gibi durumlarda liderlik, sorumluluk alma gibi durumlara spor bunlara etki etti.” (K3). “Takım arkadaşlarıyla iş birliğinde çok etkili oldu. Empati geliştirmede oldu. İletişim becerilerinde gelişme oldu. En çok kurallara uyum ve sosyal sorumlulukta gördük gelişimi.” (K4). “Tabii ki artılarımız fiziksel aktivite ile çok fazla. Sosyal olarak herkesle iletişim kuruyor. İletişim becerisinde artma var.” (K5).

Katılımcıların, otizmlı çocuklarının spor yapmasıyla birlikte iletişim kurma, takım çalışması, empati, liderlik ve sorumluluk alma gibi sosyal becerilerinde belirgin gelişmeler gözlemlediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Şekil 4. Spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin spora dair görüşleri

Aşağıda spor yapmayan otizmlı çocuklara sahip katılımcı ebeveynlerin spora ve fiziksel aktivitelere dair genel görüşleri yer almaktadır.

Katılımcıların spor yapmayan otizmlı çocuklarının spor yapmış olmaları durumunda azalacağını düşündükleri problem davranışlara dair görüşleri şu şekilde; “Bence tekrarlayan davranışlar, öfke nöbetleri, takıntılar yani hepsi azalır yorgunluktan. Çünkü bunları yapmak aklına bile gelmez. Hepsi azalır gibi geliyor.” (K8). “Şimdi dikkati dağıldığı sürece yani dikkatini başka farklı yerlere verdiği sürece sıkıntı olmuyor. Tekrarlamaları, bazen bağırmaları, çağırmaları, inatlaşmaları bunlar oluyor. Ama hangi spor dalında kafasını

dağıtır, aklını başka bir yere verir oraya vermez onu bilmiyorum. Yani spor yapsaydı saldırganlıkta, kendine zarar vermede, tekrarlayan davranışlarda, çekingenlikte ve inatçılıkta bunlarda azalma olacağını düşünüyorum. Yani illa spor dalından birinde farklı bir davranış olurdu.” (K9). “Problem davranış olarak çok sinirleniyor. Spor yapsaydı öfke nöbeti geçirmesinde azalma olabilirdi. Çünkü evde oturuyor, spor yapmıyor. Yani spor amaçlı bir şey olmuş olsaydı mesela tabi dikkati dağılır falan daha iyi olurdu.” (K11). “Vallahi spora hiç gitmedi. Sporla azalacağına inanıyorum ben. Kaçma ve kaçınma davranışları var. Arkadaşlarından kaçıyor, ayrı duruyor inatçılık, iş birliği yapmıyor, takıntıları var, çekingenlik var bu davranışları spor yapsaydı çok azalırdı. Korkularını da yenerdi. Vallahi hocam yüzmeyi hepsinden çok istiyorum. Sudan da çok korkuyor. Annesi banyo yaptıramıyor. Bu korkuları giderdi.” (K12). “Spor yapmadığı için problem davranışı var tabii tekrarlayan davranışlar var azabilirdi.” (K13).

Katılımcı ebeveynler otizmlı çocuklarının spor yapmaları durumunda tekrarlayan davranışlarında, öfke nöbetlerinde, takıntılarında, inatlaşmalarında ve çekingenliklerinde azalmalar olabileceğini düşündüklerini ifade ettikleri saptanmıştır.

Katılımcıların spor yapmayan otizmlı çocuklarının spor yapmış olmaları durumunda bilişsel becerilerindeki oluşabilecek gelişimlere dair görüşleri şu şekilde; *“Bence gelişir ya dikkat ve konsantrasyon, problem çözme, hafıza, dil ve sosyal iletişim hepsi gelişebilir.” (K8). “Spor yapsaydı konsantrasyonu iyi olabilirdi hocam. Yani evet dikkat ve hafızada da olurdu.” (K10). “Spor yapsaydı bilişsel olarak dikkati dağılıyor hocam hemen ufacık bir şeyde dikkati dağılıyor. Yani odaklanamıyor bir şeye dikkat ve konsantrasyon, problem çözme ve hafızası da gelişim olurdu. Bir de hızlı karar verme adaptasyonda gelişim olurdu.” (K11). “Yani mesela spor yapsaydı dikkat dağınıklığını çözerdi, hafızası güçlenirdi, hızlı karar verirdi, odaklanabilirdi, adaptasyonu sağlardı, dili gelişirdi.” (K12). “Spor yapsaydı dikkat, hızlı karar verme ve dil gelişimine etkisi olurdu diye düşünüyorum.” (K14).*

Katılımcıların, spor yapmayan otizmlı çocuklarının spor yapmaları halinde dikkat ve konsantrasyon, hafıza, dil ve sosyal iletişim, problem çözme ve hızlı karar verme becerilerinde gelişim gösterebileceğini düşündüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Katılımcıların spor yapmayan otizmlı çocuklarının spor yapmış olmaları durumunda fiziksel becerilerindeki oluşabilecek gelişimlere dair görüşleri şu şekilde; *“Spor yapsaydı kas dayanıklılığını, denge ve koordinasyonuna etki ederek geliştirdi. Bir de hız ve çevikliğine etki ederdi. Refleksif hareketler ve vücut pozisyonu duruşuna etki ederdi.” (K8). “Spor yapsaydı*

bedenine hani baya faydası olur kas geliştirmede falan. Çünkü hani kışın çok fazla kilo alıyor spor yapmadığı için. El göz koordinasyonu da işte reflekslerinde de gelişmeler olurdu hocam. Hani faydası olur bence sporun her türlü.” (K10). “Spor yapsaydı kas gücünde, esneklikte, el göz koordinasyonlarında gelişme olurdu.” (K11). “Spor yapsaydı mesela merdivenleri inerken hani normal biz gibi böyle tek tek değil de mesela bir ayağını götürüp öbürünün yanına götürüp tık tık giderdi. Korku var ya ondan. Çok rahat gelirdi, inerdi, çıkardı yani. Kas gücü geliştirdi, dengesi esnekliği geliştirdi. El göz koordinasyonu ve refleksleri geliştirdi hocam.” (K12).

Katılımcılar spor yapmayan otizmlı çocuklarının spor yapmaları durumunda kas gücü ve dayanıklılıkları, denge ve koordinasyonları, esneklikleri, hız ve çeviklikleri, el göz koordinasyonları, refleksleri ve vücut duruşları gibi fiziksel becerilerinde gelişmeler olabileceğini düşündüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Katılımcıların spor yapmayan otizmlı çocuklarının spor yapmaları durumunda sosyal becerilerindeki oluşabilecek gelişimlere dair görüşleri şu şekilde; “*Takım çalışması ile yabancı insanları tanıyacak, sosyal bir çevresi olacak. Olur bence etkisi. Kurallara uyum sağlamasına da olur tabii. Motivasyon ve zaman yönetimine de olur.” (K8). “Takım çalışması, empati iletişim becerilerinde gelişmeler olurdu. Çünkü spor yapmanın zararlı olacağını düşünmüyorum. Çocuğun yazın ki durumu, kışın kinden daha iyi olduğunu ben fark ettim. Yazın bisikletle falan ilgilendiği için yazın ki durumları daha iyi.” (K10). “Spor yapsaydı sosyal iletişime çok faydası olurdu. Takım çalışmalarında, empati kurmada, kurallara uymada, iletişim becerisinde gelişim olurdu diye düşünüyorum. Yani faydalı bir şey spor. Liderlik ve sorumluluk almada, duygusal ifadelerini düzgün yapmada, motivasyonunda gelişim olurdu yani. “ (K11). “Takım çalışması ve iletişim becerileri geliştirdi. Yavaş yavaş olur yani ben inanıyorum. Yüzmeye, şuraya buraya hiçbir yollayamadık bu zamana kadar. Belediyeye yazılmak için başvurduk sıra gelmedi yani.” (K12). “Spor yapsaydı takım çalışmasında, liderlik ve sorumlulukta, farklılıklara saygı duyma ve motivasyon gelişimi olabilirdi.” (K14).*

Katılımcıların, spor yapmayan otizmlı çocuklarının spor yapmaları halinde takım çalışması, empati kurma, kurallara uyma, iletişim becerileri, liderlik ve sorumluluk alma ile duygusal ifadelerini doğru şekilde aktarma konularında gelişim gösterebileceğini düşündüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Aşağıda, katılımcı ebeveynlerin spor yapan ve yapmayan otizmlı çocuklarının problem davranışları ile bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerine ilişkin genel görüşleri yer almaktadır.

Katılımcıların spor yapan ve yapmayan otizmlı çocuklarının problem davranış ve bilişsel, fiziksel ile sosyal becerilere dair görüşleri şu şekilde; “Spor yapsaydı fiziksel olarak geliştirdi mesela zayıflardı kilolu çünkü. Her şeye faydası olur yani sporun.” (K11). “Yani %90 gelişim sağladık. Beş yıldır spor yapıyoruz zaten.” (K2). “Spora başladıktan sonra komut yönergeleri artık çok arttı. Her dediğimizi anlayıp yapmaya başladı. O yönde çok artış var. Hani denge koordinasyon gelişimi açısından bisiklet sürme, paten sürme çok etkili oldu. Yüzme ile özgüveni geldi. Daha çok özgüvenli. Birçok konuda kendi işini yapmaya çalışıyor. Yani sporun bize getirisi fazla oldu.” (K5).

Spor yapan otizmlı çocuklara sahip katılımcılar, çocuklarının problem davranışlarında azalma gözlemlediklerini ve aynı zamanda bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerinde gelişme kaydettiklerini ifade etmiştir. Buna karşın, spor yapmayan otizmlı çocuklara sahip katılımcılar, çocuklarının spor yapmamaalarının problem davranışların devam etmesine ve bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerinde gelişim göstermemelerine neden olduğunu belirtmiştir. Ancak, spor yapmaları halinde bu olumsuzlukların tersine dönebileceğini düşündükleri saptanmıştır.

Şekil 5. Kod bulutu

Bu çalışmanın bulguları, oluşturulan ana tema ve alt temaların bütünü temsil eden kod bulutu incelendiğinde, sporun bireyler üzerindeki çeşitli etkilerinin ebeveyn görüşleri doğrultusunda ele alındığını göstermektedir. Kod bulutu analizi, sporun fiziksel, bilişsel ve sosyal becerilerde gelişime katkı sağladığı yönünde güçlü bulgular sunarken, aynı zamanda problem davranışlar üzerindeki etkilerine de işaret etmektedir. “Fiziksel Becerilerde Gelişmeler” ve “Sosyal Becerilerde Gelişmeler” gibi ifadelerin belirgin büyüklükte olması,

ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde sporun olumlu etkilerine vurgu yaptığını göstermektedir. Özetle, ebeveynler sporun öfke nöbetleri, kendine zarar verme, çekingenlik ve inatçılık gibi problem davranışları azalttığını düşünmekte ve bunun fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada spor yapan ve yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin problem davranışlar hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Spor yapan ve yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin çocuklarında gözlemledikleri problem davranışların ve bilişsel, fiziksel, sosyal gelişimlerinin ne düzeyde olduğu ortaya konularak irdelenmiştir.

Spor yapan otizmlı çocukların ebeveynlerinin çocukları için seçmiş oldukları spor branşları arasında bir çocuğun Bisiklet, Basketbol, Pilates, Fitness ve Masa Tenisi; bir çocuğun ise Atletizm, Masa Tenisi ve Yüzme branşlarında aktif olduğu, iki çocuğun ise Yüzme ve Bisiklet branşlarında faaliyet gösterdiği belirlenmiş olup, fiziksel aktiviteler kapsamında spor merkezlerinin tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının spor yapmasını oldukça yüksek bir seviyede istediklerini ifade ettikleri, ancak zaman ve ekonomik sebepler nedeniyle çocuklarını spor yapmaya gönderemedikleri sonucuna varılmıştır. Spor yapan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarında problem davranışlar konusunda önemli ilerlemeler kaydettiklerini belirttikleri ve bu problem davranışlarının saldırganlık, öfke nöbetleri, takıntılar, inatçılık, dikkat ve konsantrasyon eksikliği, tekrarlayan davranışlar, kaçma ve kaçınma davranışları, dil ve konuşma sorunu ile çekingenlik olduğu sonucuna varılmıştır. Spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarında problem davranışlarda herhangi bir azalma gözlemlemediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde bir çalışmada 5-16 yaş aralığında otizmlı 15 kontrol grubu 15 egzersiz grubunda olmak üzere toplam 30 çocuk ile çalışılmıştır. Egzersiz grubuna 14 haftada dört kez egzersiz yaptırılmıştır. Her ay grupların problem davranışları incelenmiştir. Egzersiz yaptırılan grubun problem davranışlarında azalma olduğu saptanmıştır. Çalışmanın üzerinden 30 gün geçmesine rağmen egzersiz yapan grubun problem davranışlarında azalmaların devam ettiği görülmüştür. Kontrol grubunun problem davranışlarında değişiklik olmadığı saptanmıştır (Bahrami ve ark., 2012). Namli (2012) yaptığı çalışmada spor yapmayan otizmlı çocukların öfke nöbeti geçirmeleri, tekrarlayarak konuşmalar, bağırma, sebepsiz ağlama, bulunduğu ortamdan aniden çıkıp gitme gibi problem davranışların spor yapanlara göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmalar mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Spor yapan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının bilişsel becerileri, dikkat ve konsantrasyonu, problem çözme yetisi, bellek, hızlı karar verme, adaptasyon, dil ve sosyal iletişim alanlarında önemli ilerlemeler kaydettiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının bilişsel becerilerinde herhangi bir gelişme gözlemlemediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Bu bulgu, spor yapan otizmlı çocukların bilişsel becerilerinin, spor yapmayanlara kıyasla daha yüksek düzeyde gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Literatür incelendiğinde, engelli bireylerin topluma adaptasyonunun sağlanmasında ve çeşitli becerilerinin geliştirilmesinde beden eğitimi ve sporun önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır (Özoğlu, 1997). Belirli amaçlar çerçevesinde yapılan tüm sportif etkinliklerin zihinsel engelli bireyler üzerindeki gelişimlerde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (İlhan, 2009). Egzersiz yapmanın bireylerin bilişsel fonksiyonlarına önemli katkılar sağladığı görülmektedir (Tan ve ark., 2016). Bu çalışmalar mevcut araştırmayı destekler niteliktedir.

Spor yapan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının fiziksel becerileri kapsamında kas gücü ve dayanıklılık, el-göz koordinasyonu, denge, refleks, esneklik, hareket kabiliyeti, hız ve çeviklik alanlarında önemli ilerlemeler kaydettiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının fiziksel becerilerinde herhangi bir gelişme gözlemlemediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Bu sonuca göre spor yapan otizmlı çocukların spor yapmayan otizmlı çocuklara göre fiziksel becerilerinde oldukça yüksek düzeyde ilerleme gerçekleşmektedir. Literatür incelendiğinde mevcut çalışmayı destekler nitelikte çalışmalar yapılmıştır. Bir çalışma da fiziksel egzersizlerin otizmlı çocukların denge, koordinasyon, hız, üst ekstremit (kollar), kuvvet ve görsel motor kontrol becerilerine katkı sağladığı belirtilmiştir (Rafie ve ark., 2015; Rafie ve ark., 2017). Namı (2012) yaptığı çalışmada spor yapan otistik engelli çocukların basketbol topu sektirme, üç tekerlekli bisiklete binme, ip atlama, tek elle top tutma, denge tahtasında yürüme, atılan topu elleriyle yakalama gibi davranışların spor yapmayan çocuklara göre oldukça iyi seviyede olduğu sonucuna ulaşmıştır. Pitetti (1990) yaptığı çalışmada zihinsel engelli bireylerin kas kuvvetleri ve çalışma performansları arasında pozitif yönde ilişki tespit etmiştir. Bu çalışmalar mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Spor yapan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının sosyal becerileri kapsamında takım çalışması, empati geliştirme, kurallara uyum sağlama, iş birliği yapma, liderlik ve sosyal sorumluluk alma konularında önemli gelişimler gösterdiğini ifade ettikleri görülmektedir. Spor yapmayan otizmlı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının sosyal becerilerinde herhangi bir

gelişme gözlemlemediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Bu sonuca göre spor yapan otizmlı çocukların, spor yapmayanlara göre sosyal becerilerinde üst düzeyde gelişmeler olduğu sonucuna varılmıştır. Literatür incelendiğinde otizmlı çocukların sosyal becerilerinin düşük seviyede olduğu vurgulanmıştır (Hannant ve ark., 2016). Yapılan bir çalışmada beş ve yedi yaşlarında toplam 8 otizmlı çocuğa uygulanan uyarlanmış egzersizler sonucunda hem fiziksel kas, güç, esneklik ve kuvvet olarak hem de sosyal becerilerde pozitif etkilerin ortaya çıktığı bulgulanmıştır (Yanardağ ve ark., 2009). Bumin ve arkadaşları (2003) yaptıkları çalışmada su içi egzersiz programını 8 hafta boyunca 11 yaşında olan kız çocuğuna uygulamıştır. Eğitim öncesinde ve sonrasında el becerileri, stereotip davranışlar, hiperaktif davranışlar, el fonksiyonel kullanımı, yürüyüş ve denge, iletişim ve sosyal beceriler ölçülmüştür. Çevreyle sosyal etkileşimde gelişim tespit edilmiştir. Bu sonuç mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Sonuç olarak, spor yapan otizmlı çocukların ebeveynlerinin gözlemlerine göre problem davranışlarda azalma olduğu, bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerinde gelişim gözlemlendiği belirlenmiştir. Bu bulgu, spor yapan otizmlı çocukların problem davranışlarının spor yapmayanlara kıyasla daha az olduğunu ve bilişsel, fiziksel ve sosyal beceriler açısından daha fazla gelişim gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Öneriler

- Otizmlı çocukların bilişsel, fiziksel ve sosyal becerilerini geliştirmek ve problem davranışlarını azaltmak amacıyla düzenli spor yapmaları teşvik edilmelidir.
- Eğitim ve rehabilitasyon programlarına spor aktiviteleri entegre edilerek, otizmlı çocukların gelişim süreçlerine katkı sağlanmalıdır.
- Ailelere, sporun otizmlı çocuklar üzerindeki olumlu etkileri konusunda bilgilendirici eğitimler ve rehberlik hizmetleri sunulmalıdır.
- Otizmlı çocuklar için erişilebilir spor alanları oluşturulmalı ve uzman eğitmenler eşliğinde özel spor programları geliştirilmelidir.
- Sporun uzun vadeli etkilerini incelemek amacıyla daha kapsamlı ve uzun süreli bilimsel araştırmaların yürütülmesinin literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2008). *Marketing research* (9th ed.). John Wiley and Sons.

Afacan, E. (2020). *Beden eğitimi ve sporun sosyolojik boyutları*. Akademisyen Kitabevi.
<https://doi.org/10.37609/akya.745>

- Ataman, A. (2005). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aydın, A. (2008). *Otizimde ilk adım*. Epsilon Yayıncılık.
- Bahrami, F., Movahedi, A., Marandi, S. M., & Abedi, A. (2012). Kata techniques training consistently decreases stereotypy in children with autism spectrum disorder. *Research in Developmental Disabilities*, 33(4), 1183-1193. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2012.01.018>
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(24), 35-45. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000050
- Bougeard, C., Picarel-Blanchot, F., Schmid, R., Campbell, R., & Buitelaar, J. (2021). Prevalence of autism spectrum disorder and co-morbidities in children and adolescents: A systematic literature review. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 744709. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.744709>
- Bumin, G., Uyanık, M., Yılmaz, K., Kayihan, H., & Topçu, M. (2003). Hydrotherapy for rett syndrome. *Journal of Rehabilitation Medicine*, 35, 44-45. <https://doi.org/10.1080/16501970306107>
- Cekici, H., & Sanlier, N. (2019). Current nutritional approaches in managing autism spectrum disorder: A review. *Nutritional Neuroscience*, 22(3), 145-155. <https://doi.org/10.1080/1028415X.2017.1358481>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Siyasal Yayın Dağıtım.
- Didden, R., Sturmey, P., Sigafoos, J., Lang, R., O'Reilly, M. F., & Lancioni, G. E. (2012). Nature, prevalence, and characteristics of challenging behavior. *Functional Assessment for Challenging Behaviors*, 25-44. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3037-7_3
- Doğangün, B. (2008). Türkiye’de sık karşılaşılan psikiyatrik hastalıklar. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Sempozyum Dizisi*, (62), 157-174. <https://doi.org/10.5222/iksstd.2020.14632>
- Farmer, C. A., & Aman, M. G. (2011). Aggressive behavior in a sample of children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5(1), 317-323. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2010.04.014>
- Güneş, A. (2005). *Otizm ve otistik çocukların eğitimi*. İlyaz İzmir Yayınevi Matbaası.
- Hannant, P., Cassidy, S., Tavassoli, T., & Mann, F. (2016). Sensorimotor difficulties are associated with the severity of autism spectrum conditions. *Frontiers in Integrative Neuroscience*, 17(10), 1-14. <https://doi.org/10.3389/fnint.2016.00028>
- İlhan, L. (2009). Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların çocuklarının özel eğitimleri sürecinde beden eğitimi ve spor etkinliklerine yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 38-47.
- Karhu, E., Zukerman, R., Eshraghi, R. S., Mittal, J., Deth, R. C., Castejon, A. M., ... et al. (2020). Nutritional interventions for autism spectrum disorder. *Nutrition Reviews*, 78(7), 515-531. <https://doi.org/10.1093/nutrit/nuz071>
- Kocabıyık, O. O. (2015). Olgubilim ve gömülü kuram: Bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Lord, C., Brugha, T. S., Charman, T., Cusack, J., Dumas, G., Frazier, T., ... et al. (2020). Autism spectrum disorder. *Nature Reviews Disease Primers*, 6(1), 1-23. <https://doi.org/10.1038/s41572-019-0138-4>

- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing research: An applied orientation* (4th ed.). Pearson Prentice Hall.
- Masi, A., DeMayo, M. M., Glozier, N., & Guastella, A. J. (2017). An overview of autism spectrum disorder, heterogeneity, and treatment options. *Neuroscience Bulletin*, 33(2), 183-193. <https://doi.org/10.1007/s12264-017-0100-y>
- Matson, J. L., & Fodstad, J. C. (2009). The treatment of food selectivity and other feeding problems in children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 3(2), 455-461. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2008.09.005>
- Namlı, S. (2012). *Spor yapan veya yapmayan otistik engelli bireylerin davranış ve motor performanslarının karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi], Sakarya.
- Oner, O., & Munir, K. M. (2020). Modified checklist for autism in toddlers revised (MCHAT-R/F) in an urban metropolitan sample of young children in Turkey. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50(9), 3312-3319. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04160-4>
- Özbey, Ç. (2009). *Özel çocuklar ve terapi yöntemleri*. İnkılap Yayınevi.
- Özer, D. S. (2005). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. Nobel Yayınları.
- Özoğlu, S. Ç. (1997). *Spor psikolojisi ve gelişmeler. I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu*. Bağırhan Yayınevi.
- Pitetti, K. H. (1990). A reliable isokinetic strength test for arm and leg musculature for mildly mentally retarded adults. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 71(9), 669-672.
- Rafie, F., Ghasemi, A., Zamani, J. A., & Jalali, S. (2017). Effect of exercise intervention on the perceptual-motor skills in adolescents with autism. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 57(1-2), 53-59. <https://doi.org/10.23736/s0022-4707.16.05919-3>
- Rafie, F., Shikh, M., Jalali, S., & Pourranjbar, M. (2015). Physical exercises and motor skills in autistic children. *Iranian Journal of Public Health*, 44(5), 724-725.
- Schilling, D. L., & Schwartz, I. S. (2004). Alternative seating for young children with autism spectrum disorder: Effects on classroom behavior. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34(4), 423-432. <https://doi.org/10.1023/b:jadd.0000037418.48587.f4>
- Tan, B. W., Pooley, J. A., & Speelman, C. P. (2016). A meta-analytic review of the efficacy of physical exercise interventions on cognition in individuals with autism spectrum disorder and ADHD. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(9), 3126-3143. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2854-x>
- Wing, L. (2015). *Otizm el rehberi*. Sistem Yayıncılık.
- Yanardağ, M., Ergun, N., & Yılmaz, I. (2009). Otistik çocuklarda adapte edilmiş egzersiz eğitiminin fiziksel uygunluk düzeyine etkisi. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 20(1), 5-31.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yücesoy-Özkan, Ş. (2021). Sınıf yönetimi ve davranış kontrolü. B. Sucuoğlu, H. Bakkaloğlu & M. Ç. Akçamuş (Ed.), *Tanıdan müdahaleye otizm spektrum bozukluğu el kitabı* (ss. 655-699). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Zikmund, W. G. (1997). *Business research methods* (5th ed.). The Dryden Press.

KATKI ORANI CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Fikir ve Kavramsal Örgü <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Engin VURAL Tuba Fatma KARADAĞ
Tasarım <i>Design</i>	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak <i>To design the method and research design.</i>	Engin VURAL Tuba Fatma KARADAĞ
Literatür Tarama <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak <i>Review the literature required for the study</i>	Engin VURAL Tuba Fatma KARADAĞ
Veri Toplama ve İşleme <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Engin VURAL Tuba Fatma KARADAĞ
Tartışma ve Yorum <i>Discussion and Commentary</i>	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi <i>Evaluation of the obtained finding</i>	Engin VURAL Tuba Fatma KARADAĞ
Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment		
Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır. <i>No contribution and/or support was received during the writing process of this study.</i>		
Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict		
Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur. <i>Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.</i>		
Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee		
Bu araştırma, Muş Alparslan Üniversitesi Etik Kurulunun Evrak tarihi 27.12.2024, Evrak sayısı 175366 ve 82 sayılı kararı ile yürütülmüştür. <i>This research was conducted with the decision of Mus Alparslan University Ethics Committee the document is dated 27.12.2024, assigned the document number 175366, and has been enacted pursuant to Decision No. 82.</i>		

Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.